

ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ РЕГІОНУ

В статті розглянуто особливості вдосконалення механізму управління фінансовими ресурсами регіону, запропоновано функціонально-параметричну модель фінансової забезпеченості регіону, окрему увагу приділено питанням фінансової безпеки, а також визначено її роль в якості особливого параметра вказаної моделі.

Ключові слова: *фінансові ресурси, регіон, управління фінансовими ресурсами регіону, фінансова безпека, фінансове забезпечення регіону.*

Постановка проблеми. Демократизація суспільних відносин, формування громадського суспільства та розбудова фінансової системи України у відповідності до ринкових умов господарювання внесли суттєві новації в управління фінансовими ресурсами територіальних громад та їх об'єднань. Зміна системи управління на місцях сприяє поступовому втіленню політики адміністративної та економічної децентралізації спрямованої на набуття регіонами більшої самостійності. Делегування владних повноважень територіальним органам влади у здійсненні господарського, соціального, культурного будівництва супроводжувалося закріпленням за ними необхідних фінансових ресурсів [1, с.59].

Разом з тим, розширення повноважень органів місцевого самоврядування передбачає підвищення їх відповідальності, в тому числі, за стан фінансового забезпечення регіону. Це зумовлює об'єктивну необхідність вирішення ряду проблем, розв'язання яких необхідне і вкрай важливе для забезпечення ефективності функціонування господарського комплексу та збалансованого розвитку регіону, вдосконалення механізмів і організаційно-економічних методів управління фінансовими ресурсами регіону, а також формування його фінансового потенціалу як підґрунтя для сталого розвитку. На теперішній час, через брак відповідного досвіду побудови та функціонування системи місцевих фінансів як фінансової основи місцевого самоврядування, дуже гостро стоять питання, пов'язані з формуванням та використанням фінансових ресурсів регіону.

Вирішення вказаних питань передбачає вдосконалення методичних підходів та механізмів управління фінансовими ресурсами регіону як централізованого (державного), так і децентралізованого (недержавного) походження, що повинно сприяти органам місцевого самоврядування у формуванні сучасної моделі фінансового забезпечення регіону та механізму державного регулювання його фінансової сфери, адаптованих до світових стандартів з урахуванням вітчизняної специфіки, а також у розробці нових наукових підходів по оптимізації організаційного та функціонального методів управління фінансовими ресурсами.

Як засвідчує практика, фахівці органів місцевого самоврядування перед втіленням заходів щодо створення нових або вдосконалення існуючих механізмів управління фінансовими ресурсами регіону мають прораховувати можливі наслідки від запроваджених дій, які будуть проявляти себе з часом, а також враховувати велику кількість чинників внутрішнього та зовнішнього для регіону походження, насамперед деструктивного характеру, вплив яких може негативно сказатися на стані фінансової системи регіону та рівні його забезпеченості фінансовими ресурсами.

Відтак, перед спеціалістами та науковцями в сфері регіональної економіки та місцевих фінансів постає важливе завдання не тільки розробити і впровадити якісно нові підходи до управління фінансовими ресурсами адміністративно-територіальних одиниць, а також організувати супроводження трансформаційних процесів шляхом вжиття відповідного комплексу заходів, спрямованих на попередження та усунення загроз фінансовому забезпеченню регіону.

Аналіз досліджень та публікацій. У фаховій літературі з питань розвитку теорії та практики управління фінансовими ресурсами регіону, забезпечення економічної та фінансової безпеки присвячені роботи ряду вітчизняних та іноземних вчених, зокрема, І.Вахович, М.Коваленко, О.Ковалюка, М.Медвідя, Я.Олійника, І.Сазонець, В.Толуб'як, В.Федосова, Л.Дробозіної та ін., які створили теоретико-методичне підґрунтя для подальших наукових пошуків у цій сфері.

В ряді публікацій вказаних авторів вивчаються питання управління фінансовими ресурсами регіону, але вони, як правило, розглядають проблему в площині формування державного та місцевого бюджетів, оптимізації міжбюджетних відносин як механізму регіонального вирівнювання, що пояснюється плановістю та прогнозованістю цих процесів, практично без розгляду можливості управління або координації руху коштів кредитно-банківських установ і суб'єктів господарювання всіх форм власності, які спрямовуються на розвиток соціальної інфраструктури регіону та на задоволення соціальних інтересів і потреб у відповідності до програмами соціально-економічного розвитку. В роботах, присвячених проблемам фінансової безпеки проводяться дослідження принципів, задач та цілей фінансової безпеки регіону, методичних підходів до оцінювання її стану, механізмів фінансового забезпечення сталого розвитку. Оскільки в сучасних ринкових умовах господарювання нестача фінансових ресурсів спричиняє недофінансування нерідко найбільш невідкладних потреб у різних сферах економіки і є загрозою національній безпеці [2, с.310].

Однак, хоча вказані питання досліджуються достатньо глибоко, вони здебільшого розглядаються окремо без поєднання в єдину проблематику як взаємопов'язані процеси. Відтак, структурні зміни в економіці України та господарському комплексі окремого регіону вимагають постійного пошуку методичних підходів щодо вдосконалення механізмів управління фінансовими ресурсами регіону з врахуванням вимог фінансової безпеки як суттєвого чинника, який впливає на стан забезпеченості регіону фінансовими ресурсами, що потребує подальшого наукового дослідження та розвитку.

Ціллю статті є визначення особливостей методичного підходу до вдосконалення механізму управління фінансовими ресурсами регіону в контексті виконання програми його соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід економіки України до соціально-орієнтованих ринкових принципів, набуття регіонами більшої фінансової автономії передбачає розробку й запровадження нових або вдосконалення існуючих форм і методів системного управління, в тому числі механізмів управління фінансовими ресурсами адміністративно-територіальних утворень. На сучасному етапі це відповідає основним завданням національної регіональної політики, до яких відносяться: децентралізація влади, розмежування функцій та повноважень центральних і місцевих органів виконачої влади та органів місцевого самоврядування з розширенням повноважень останніх [3, с.307].

Вказане має забезпечити право органів місцевого самоврядування на володіння і розпорядження власними коштами, необхідними для здійснення своїх функцій та повноважень, стимулювати до пошуку нових джерел фінансових ресурсів, а також розробку і впровадження механізмів управління централізованими та

децентралізованими фінансовими ресурсами на ринкових засадах з метою забезпечення розвитку регіону, задоволення потреб та інтересів адміністрації, бізнесу і населення.

Разом з тим, на думку М.А. Коваленко, в умовах різноманіття форм власності суб'єктів господарювання, які володіють переважною більшістю фінансових ресурсів і, до того ж, безпосередньо не підпорядковуються органам державного управління і місцевого самоврядування, система управління фінансами регіону набуває особливого значення. Її основною метою є мобілізація фінансових ресурсів регіону на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. Приводячи в дію його елементи на підприємствах, в установах, організаціях, домогосподарствах, місцеві органи управління притаманними їм в ринкових умовах і законодавчо закріпленими функціями забезпечують цільове спрямування відповідних ресурсів [4, с.140].

Проблеми розвитку будь-якого регіону України насамперед полягають у відсутності повного і своєчасного фінансового забезпечення його соціально-економічних, екологічних та інших потреб. У свою чергу, причинами появи проблем у вказаних сферах є незадовільне фінансування, недостатньо виважені підходи розподілу фінансових потоків, необґрунтована фінансова політика на рівні регіонів і держави в цілому. З іншого боку, рівень соціально-економічного розвитку здійснює визначальний вплив на спроможність фінансової системи задовольняти потреби регіону [5, с.134]. Тому, органи місцевого самоврядування мають бути забезпечені необхідними фінансовими ресурсами та мати реальні механізми ефективного управління ними для реалізації основних завдань, що стоять перед ними, а саме: максимального наближення до населення суспільних послуг, удосконалення системи управління, підвищення ефективності виконання управлінських функцій.

Результативність впливу органів місцевого самоврядування на регіональний розвиток значною мірою залежить від дієздатності самої системи управління [3, с.315]. Відтак, спроможність місцевої влади впливати на фінансово-економічну систему регіону залежить від дієвості та ефективності механізму управління фінансовими ресурсами. Згідно твердження О.М. Ковалюка, механізм управління фінансами – це сукупність форм і методів управління фінансовими ресурсами [6, с.55], який належить до сфери фінансової політики держави та окремого регіону. У свою чергу, фінансова політика регіону визначається науковцем як сукупністю заходів з організації та використання фінансів для забезпечення економічного і соціального розвитку.

До того ж, слід зауважити, що наявність фінансових ресурсів, необхідних для виробничо-комерційної діяльності суб'єктів господарювання є важливою основою ефективної організації будь-якої економіки. Без фінансових ресурсів не можна провести ні оптимізації, ні реструктуризації, ні реорганізації економіки в цілому та окремого регіону зокрема.

Тому, М.М. Медвідь вважає, що кожен регіон повинен мати власну цілісну та закінчену систему життєздатності, зокрема, можливість постановки самостійної мети розвитку, відносну відособленість управління, наявність автономних систем ресурсонакопичення й ресурсовикористання [7, с.12]. Розвиваючи свою думку, дослідник також приходить до висновку, що в процесі формування ринкових відносин окремих регіон шляхом прийняття програми соціально-економічного розвитку, спираючись на вже досягнуті результати за попередні роки, фактично розробляє та втілює у життя власну моделі поведінки та механізми досягнення сталого розвитку. Так, регіони з розвинутим аграрним сектором добиваються підвищення закупівельних цін, підтримки держави у закупівлі палива, добрив, запчастин для сільгосптехніки. Промислово розвинуті регіони прагнуть самостійно виходити на зовнішні ринки, лобіюють власні інтереси у митній політиці або підтримують створення вільних економічних зон [7, с.18].

Разом з тим, поступове переміщення на місцевий рівень повноважень у визначенні регіонами власної фінансово-економічної стратегії та шляхів розвитку призводить до посилення їх економічної і фінансової небезпеки. Це вимушує регіони створювати цілісні системи життєзабезпечення, зокрема, можливість самостійно ставити та досягати цілі власного розвитку, відносну відособленість від державного управління, наявність власних систем накопичення ресурсів та механізмів їх використання, в тому числі й фінансових ресурсів. За словами В.М. Гейця, «розвиток є одним із компонентів безпеки; якщо економіка не розвивається, у неї різко скорочуються можливості виживання, опірність та адаптація до внутрішніх та зовнішніх загроз» [8, с.24].

Вказане спонукає фахівців в сфері регіональної економіки та фінансів до розробки та запровадження заходів, спрямованих на вдосконалення механізмів управління фінансовими ресурсами регіону, що сприятиме досягненню цілей, визначених програмами соціально-економічного розвитку [4, 9, 10]. Разом з тим, внесення певних змін у існуючі механізми управління фінансовими ресурсами регіону потребує обов'язкового врахування фактору фінансової безпеки та її вимог з метою недопущення негативних наслідків та втрати господарським комплексом фінансової стійкості і умов для сталого розвитку, що набуває актуальності під час посилення дії негативних чинників, які є результатом кризових явищ у фінансово-економічній сфері.

Враховуючи важливу для ринкової економіки здатність господарського комплексу пристосовуватися до умов, які постійно змінюються, зазначимо, що адаптивні властивості фінансової системи регіону відносно можливих факторів впливу залежать не тільки від складу наявних фінансових ресурсів та потенційних джерел їх походження, а й також від: якості механізмів управління ними, тобто від здатності фінансових менеджерів оперативно та ефективно керувати системою; адекватності та відповідності сучасним вимогам нормативно-правової бази, яка забезпечує заходи керуючого впливу; повноти та своєчасності інформаційних зв'язків.

Якщо в загальному розумінні основною метою підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами регіону розглядати створення умов для повного та своєчасного забезпечення його потреб необхідними коштами, то результат дії будь-якого фактору або їх сукупності на фінансову систему регіону перш за все відображається на її показниках, на стані фінансового забезпечення і, як наслідок, на рівні соціально-економічного розвитку регіону. До того ж, сам механізм управління фінансовими ресурсами регіону є складною багатоелементною та багаторівневою системою, яка складається з економічно і технічно пов'язаних підсистем.

Відтак, стан забезпеченості фінансовими ресурсами економіки регіону та його відповідність запланованому рівню є функцією від кожного з елементів цієї складної системи, вхідними даними для якої виступають параметри економічного та організаційного характеру. До економічних параметрів, які визначають стан фінансової забезпеченості регіону відносяться:

- фінансові ресурси зовнішніх для регіону джерел походження (А);
- фінансові ресурси внутрішнього походження (В);
- розвиненість фінансово-бюджетної сфери (С);
- економічна активність в регіоні (D);
- стан фінансової безпеки регіону (S).

До організаційних параметрів слід віднести:

- цілі та показники, які визначені програмою соціально-економічного розвитку регіону (Р);
- якість існуючого механізму управління фінансовими ресурсами регіону (Е);

- рівень кваліфікації спеціалістів в сфері управління фінансовими ресурсами регіону (G);
- державна фінансово-бюджетна політика (L);
- нормативно-правове забезпечення механізму управління фінансовими ресурсами регіону (H);
- інформаційне забезпечення механізму управління фінансовими ресурсами регіону (I).

Таким чином, враховуючи наведений перелік вхідних параметрів, забезпеченість регіону фінансовими ресурсами в узагальненому вигляді можна представити за допомогою наступної функціонально-параметричної моделі:

$$F = f (F', A, B, C, D, S, P, E, G, L, H, I), \quad (1)$$

де F – поточний стан забезпеченості регіону фінансовими ресурсами,
F' – попередній стан забезпеченості регіону фінансовими ресурсами.

В результаті розгляду наведеної моделі доходимо до висновку, що одним із найважливіших вхідних параметрів треба вважати параметр фінансової безпеки регіону (S), оскільки кожний з інших перелічених параметрів знаходиться під впливом великої кількості дестабілізуючих чинників та факторів, негативна дія яких може призвести до враження як самого вхідного параметру, так і фінансової системи регіону в цілому.

Додатково зазначимо, що порушення сталості будь-якої системи означає появу в ній розбіжних процесів, тобто біфуркації, які не піддаються управлінню і можуть призвести до дезінтеграції системи й, у решті-решт, до її руйнування [7, с.17]. Тому, актуальність додержання вимог фінансової безпеки під час реформування або вдосконалення механізму управління фінансовими ресурсами регіону пояснюється, по-перше, вже згаданими процесами дезінтеграції, які супроводжуються порушенням рівноваги між центром і регіонами внаслідок трансформації існуючих принципів організації економічної та політичної влади.

По-друге, в результаті глобалізації, в процесі якої господарський комплекс України поступово інтегрується у світовий економічний простір, зростає роль зовнішніх для країни та регіонів чинників у відтворенні факторів розвитку, в результаті чого фінансова безпека стає системною, яка торкається і зв'язує воєдино окремі країни, регіони, суб'єктів господарської діяльності, населення тощо. Зокрема, за висновками авторів [11, с.44], процеси глобалізації, які розвиваються стихійно, без колективного скеровуючого впливу світового співтовариства, збільшують цілий ряд застарілих економічних проблем, породжують нові ризики та виклики.

Таким чином, вказане обумовлює необхідність під час запровадження заходів, спрямованих на вдосконалення механізмів управління фінансовими ресурсами регіону, окрему увагу приділяти саме питанням, пов'язаним з особливостями забезпечення його фінансової безпеки.

Висновки і пропозиції. Проведене в рамках публікації дослідження підтвердило необхідність вжиття органами місцевого самоврядування заходів, спрямованих на вдосконалення існуючого механізму управління фінансовими ресурсами регіону централізованого та децентралізованого походження, використання яких передбачено програмами соціально-економічного розвитку. Метою вказаних заходів є поліпшення фінансового забезпечення регіону та підвищення його фінансової спроможності до рівня, достатнього для ефективного розвитку, подолання диспропорцій з урахуванням особливостей регіону та здатності адаптуватися до ринкових умов господарювання, сприяння місцевим органам влади у розширенні повноважень.

Також, в результаті розгляду запропонованої функціонально-параметричної моделі фінансової забезпеченості регіону визначено важливу роль фінансової безпеки, вимоги якої необхідно враховувати під час вдосконалення механізмів управління фінансовими ресурсами адміністративно-територіального утворення. Оскільки дія деструктивних чинників і факторів може негативно поширюватися як на кожний вхідний параметр моделі окермо, так і на фінснвосу систему регіону в цілому.

Подальше вивчення питань, пов'язаних з механізмами управління фінансовими ресурсами регіону та шляхів їх вдосконалення доцільно продовжити у напрямку розробки більш детальної моделі фінансової забезпеченості регіону, всебічного дослідження її вхідних параметрів, а також пошуку дієвих способів та заходів забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки. Вказані дослідження знайдуть своє відображення та розвиток в наступних публікаціях на визначену тематику.

Список використаної літератури:

1. Сазонець І.Л. Управління місцевими фінансами : навч. посіб. / І.Л. Сазонець, Т.В. Гринько, Г.Ю. Придатко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.
2. Экономическая безопасность России: Общий курс : учебн. / под ред. В.К.Сенчагова. – 2-е изд. – М. : Дело, 2005. – 896 с.
3. Регіональна економіка: навч. посіб. / [Я.Б. Олійник, С.П. Запотоцький, О.Ю.Кононенко та ін.] ; за ред. Я.Б. Олійника. – 2-е вид. змін. і доп. – К. : КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2008. – 444 с.
4. Коваленко М.А. Регіональний менеджмент: навч. посіб. / Н.А. Кругла, Л.М.Радванська, Г.М. Швороб. – Херсон : Олді-плюс, 2004. – 304 с.
5. Коваленко М.А. Управління економічною безпекою регіону: сутність та механізм реалізації : монографія / І.І. Нагорна, Б.В. Сіленков ; за общ. ред. М.А.Коваленка. – Херсон : Олді-плюс, 2006. – 440 с.
6. Ковалюк О.М. Методологічні основи фінансового механізму / О.М. Ковалюк // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 51-59.
7. Медвідь М.М. Фінансова безпека регіонів України (на прикладі Харківської області) : дис. канд. екон. наук : 08.00.05 / М.М. Медвідь. – Харків : НАН України ХНУВС, 2007. – 238 с.
8. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / за ред. академіка НАН України В.М. Гейця. – К. : Форт, 2000. – 392 с.
9. Полевик Г.М. Удосконалення методологічних основ управління фінансовими ресурсами регіону / Г.М. Полевик // Экономические инновации : сб. научн. работ : статьи. – Одесса : Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований, 2007. – Вып. 29. – С. 242-251.
10. Полевик Г.М. Шляхи вдосконалення управління фінансовими ресурсами регіону / Г.М. Полевик // Экономические инновации : сб. науч. работ : статьи. – Одесса : Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований, 2005. – Вып. 23. – С. 319-328.
11. Методологічні аспекти розробки і оцінки стратегій розвитку промислового комплексу регіону: монографія / Б.В. Буркинський, М.А. Коваленко. – Херсон : Олді-плюс, 2008. – 408 с.

Полевик Г.Н. Особенности усовершенствования механизма управления финансовыми ресурсами региона

В статье рассмотрены особенности совершенствования механизма управления финансовыми ресурсами региона, предложено функционально-параметрическую модель финансового обеспечения региона, отдельное внимание уделено вопросам

финансовой безопасности, также определена её роль в качестве особенного параметра указанной модели.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, регион, управление финансовыми ресурсами региона, финансовая безопасность, финансовое обеспечение региона.

Polevik G.M. Features of perfection of mechanism of management of region financial resources.

The article considered the features of the improvement of regional financial resources control mechanism. Functional-parameters model of regional financial supplying is offered. Special attention is given to the questions of financial safety and its role as the particular parameter of this model is defined.

Key words: financial resources, region, management of region financial resources, financial safety, financial supplying of region.